

**VAN TİCARET BORSASI (VANTB)
KURUMSAL ORGANİZASYON ŞEMASI
YÖNETİM KURULU**

Selman TOPRAK – Yönetim Kurulu Başkanı
Enver MEMDUHOĞLU- Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı
Türkay ÖZBEK – Sayman Üye
Erden ONAY – Yönetim Kurulu Üyesi
Sebahattin KARATEKİN – Yönetim Kurulu Üyesi

MECLİS

Nayif SÜER – Meclis Başkanı
METİN ŞEVGİN – Meclis Başkan Yardımcısı
Çetin GEYİK – Meclis Kâtip Üyesi
Selman TOPRAK – Meclis Üyesi
Enver MEMDUHOĞLU- Meclis Üyesi
Erden ONAY- Meclis Üyesi
Türkay ÖZBEK- Sayman Üye
Yunus İNAN- Meclis Üyesi
Nazmi ATSIZ- Meclis Üyesi
Yıldırım SEVİNÇ- Meclis Üyesi
Fuat ARAZ- Meclis Üyesi
Sebahattin KARATEKİN- Meclis Üyesi
Halil TANDOĞAN- Meclis Üyesi
Ali TAŞDEMİR – Meclis Üyesi

GENEL SEKRETERLİK

Tarkan GÜVEN –Genel Sekreter
Eser YILDIZ – Genel Sekreter Yardımcısı

İçerik

Özet / Abstract	3
Canlı Hayvan Borsası Nedir?.....	4
Sunuş / Tarkan GÜVEN - Genel Sekreter	5
Önsöz / Selman TOPRAK - Yönetim Kurulu Başkanı	6
Meclis Başkanı Mesajı / Nayif SÜER.....	8
Canlı Hayvan Borsası Fizibilite Çalışması	9
Canlı Hayvan Borsası İçin Sektörel Analiz	12
Canlı Hayvan Borsası Teknik ve Mali Değerlendirmesi	31
Yaklaşık Maliyet İcmalleri	32
Yapı Resimleri	44

ÖZET

Bu rapor, Van'da faaliyet gösteren Van Ticaret Borsası'nın Canlı Hayvan Borsası fizibilite raporudur. Van Ticaret Borsası; Hakkâri, Yüksekova, Erciş'te şube faaliyetleriyle Van ilinin ekonomik büyüme potansiyeline büyük katkılar sunmuştur. Yeni yönetim Van'ın uzun yıllardır ihtiyacını hissettiği canlı hayvan borsası projesini gerçekleştirmek için atağa geçmiş, yoğun bir çalışma ve planlama sonucu önemli mesafeler kat etmiştir. Yuvarlak masa toplantıları, paydaşlarla görüşmeler, saha çalışmaları çok kısa bir süre içinde tamamlanmış ve elde edilen veriler, proje planları bu fizibilite raporunda yazılmıştır.

ABSTRACT

This report is the feasibility study of Van Commodity Exchange's Livestock Bazaar. Van Commodity Exchange, working with offices in Hakkari, Yüksekova, Erciş region, makes a major contribution for developing potential of Van. The new elected administrative board made an effort for a livestock bazaar which was the most necessary project of Van and they covered a lot of ground after a full stretch. After completed of round table meetings, stakeholder engagement and preliminary fieldwork in a short time, this feasibility report collected with facts and figures and project plans.

Canlı Hayvan Borsası Nedir?

Hayvan borsası; canlı büyük baş ve küçük baş hayvanların değer bulduğu yerdir.

Yani üretici ve tüccarın bir araya geldiği, fiyatın belirlendiği ve ürünün hak ettiği değeri bulduğu yerdir. Ayrıca Borsa, kayıt dışı satım ve alımın önüne geçildiği ve canlı hayvan sevkiyatlarının kontrol alındığı kurumdur.

Hayvansal ürünlerde devlet %0, 1 tescil ücreti, bunun dışında da % 1 stopaj vergisi almaktadır. Devletin kazandığı verginin kayıt dışında kalması borsa sayesinde önlenmektedir.

Böylece borsa, hem devletin, hem üreticinin ve aynı zamanda tüccarların haklarını koruyan ve tüm paydaşların kazanç elde etmesini sağlayan bir kurumdur.

Bununla birlikte borsa içinde yapılan alım satımlar veteriner hekim kontrolünde olduğundan halk sağlığının da korunduğu yerdir.

SUNUŞ

Tarkan GÜVEN
Genel Sekreter

Van ilinde Canlı Hayvan Borsası kurulması konusunda değişik kurumlar tarafından çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmalar daha çok paydaş kurumların bir araya getirilmesi ve ortak hedefe yönelik atılması gereken adımların belirlenmesine yönelik düzenlenmiştir. Bu süreçte konu ile ilgili en aktif çalışmalar ve kolaylaştırıcılık rolü Van Ticaret Borsası tarafından yürütülmüştür.

Konu ile ilgili Yönetim Kurulu Başkanı Selman Toprak tarafından oluşturulan çalışma gurubu "Canlı Hayvan Borsaları ve Canlı Hayvan Pazarları Kurulması Hakkında" araştırmalar yapmış ve bu araştırmalara ilişkin hazırlanan çalışmalar başta Van Büyükşehir Belediye Başkanlığı olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlarla toplantılar sırasında paylaşılmıştır. Keza ülkemizde faaliyet gösteren canlı hayvan borsası örnekleri dikkatle incelenmiş, araştırmalar yapılmış, fizibilite çalışmaları incelenmiştir.

Van ili geçmişinden gelen tecrübelerle hayvancılık sektöründe üzerinde dikkatle durulan bir ildir. İlin büyüme ve kalkınma stratejisi içinde hayvancılık sektörünün geliştirilmesi, modernize edilmesi ve Pazar rekabetinin artırılmasına yönelik planlar yapılmıştır.

Özellikle küçükbaş hayvancılığın merkezi konumunda bulunan ilimizin hayvancılık alanında geçmiş dönemlerde yaşadığı önemli deneyimler, maalesef bölgede yaşanan huzursuzluk ortamının sonucu olarak doğan sebepler nedeniyle sektöre uğramış ve köyden kente göç, yayla ve mera yasakları, destek ve teşviklerin doğru kullanılmaması, halkın bilinçli bir şekilde ilgili alanlara kanalize edilememesi, sınır ticaretinin sıkıntılı olması ve daha birçok nedenden dolayı gerekli atılımı gerçekleştirilememiştir.

Hayvancılık Van ilinin can damarlarından biri olmasına rağmen, belli kural ve kaidelere uygun bir canlı hayvan borsasının eksikliği her açıdan hissedilmiş, ne hayvanlarını satmak isteyen ne de bu hayvanların sektöre kazandırılmasında rol oynayan aktörler istenilen ortama kavuşamamıştır. Hayvan sahipleri emeklerinin karşılığını alamadıkları gibi, kayıt dışı alım satım faaliyetleri bölgede devletin alması gereken stopaj vergilerinde ciddi aksaklıklar oluşturmuştur.

İlde ilkel koşullarda gerçekleştirilen hayvancılık faaliyetleri mevcut hayvan pazarlarında halk sağlığını adeta hiçe sayan bir sistemle sürdürülmeye çalışılmış, daha kötüsü Van gibi hinterlandında bulunan illerin hamisi durumunda bulunan bir ilin yapması gereken hayvancılık ve bu alandaki ihracatını olumsuz etkilemiştir. Van bir dönemlerin küçükbaş hayvancılık başkenti konumunda iken, aranan, piyasada etkisi

hissedilen, kendine ait ulusal bir markaya dönüşmüş pazar sahibi iken, bugün ise o görkemli geçmişini adeta mumla aramaktadır.

Tüm bu düşünceler ışığında ülkemizde başarılı ve saygın örnekleri bulunan canlı hayvan borsalarımızın kıymetli faaliyetleri incelenmiş olup, böyle bir tesisin Van'da, Van Ticaret Borsası tarafından kurulmasının elzem olduğu konusunda tüm paydaşlar görüş birliğine varmıştır. Gerekli incelemeler ve saha görüşmeleri yapılmış olup, alanda konuya vakıf tüm iştirakçilerle toplantılar gerçekleştirilmiştir.

Yukarda bahsi geçen gerekçeler başta olmak üzere, üreticiden tüketiciye uzanan zincirde hayvancılık faaliyetinin uluslararası standartlarda yapılması için ilk adım atılmış ve canlı hayvan borsası kurma çalışmaları başlatılmıştır.

Görüş ve dikkatlerinize takdim ettiğimiz mevcut "Ön Fizibilite" raporunda canlı hayvan borsalarının ülke ekonomisindeki yeri, kurulduğu bölgelere sunduğu katkılar, dünya-ülke-bölge-il ölçeğinde hayvancılık sektör analizleri, kurulması öngörülen canlı hayvan borsasının fiziksel özellikleri, maliyet analizleri, kurumsal örgütlenmesi, kuruluş aşamaları ve öngörülen faaliyet işleyişi yer almaktadır.

Raporda tüm aşamalar ile ilgili iştirakçi kamu kurum ve kuruluşları ile görüşülmüş, sürekli bilgi alışverişi gerçekleştirilmiş, somut eleştiriler dikkate alınarak gerekli düzenlemeler yapılmış ve rapor taslaqları, canlı hayvan borsasının kuruluş şeması, borsanın fiziksel alt yapısı, birimleri görsel destekli materyallerle şekillendirilerek dizayn edilmiştir.

Canlı Hayvan Borsası ile ilgili ildeki ulusal ve yerel basın kuruluşları ile de ön görüşmeler yapılarak bilgilendirmeler aktarılmış ve işbirliği talep edilmiştir. Halkımızın canlı hayvan borsası ve faaliyetleri ile ilgili bilgilendirilmesi, konuya vakıf olunması, farkındalık oluşturulması, kamu yararı göz önüne alınarak algı süreci oluşturulması ve yapılacak haber-yorum-makalelerde bilinçlendirme esasının ön planda olması talep edilmiştir. Böylece Van halkının da kurulacak canlı hayvan borsasına gereken ilgi ve alakayı göstermeleri ve bunun ilimize sağlayacağı faydaları benimsemeleri planlanmıştır.

Bu fizibilite çalışmasıyla ortaya konan devasa projemizin ilimize, bölgemize, ülkemize hayırlı ve uğurlu olmasını diliyorum, vatandaşlarımızın hizmetine en kısa sürede sunmayı düşündüğümüz çalışmalardan memnuniyetle istifade etmelerini temenni ediyorum.

Saygılarımla...

ÖNSÖZ

Selman TOPRAK

Yönetim Kurulu Başkanı

Van Ticaret Borsası Yönetimi olarak, yüklendiğimiz sorumluluk gereği ilimizdeki tarım ve hayvancılıkla iştigal eden vatandaşlarımızın hizmetlere erişimi, borsa işlemlerin sağlıklı yürütülmesi ve en önemlisi en büyük projemiz olarak lanse ettiğimiz, ilimizin Cumhuriyet tarihi boyunca en büyük eksiklerinden biri olan Canlı Hayvan Borsası kurmak için kolları sıvadık ve bu konuda epey mesafe kat ettik.

Van'ın Erciş ilçesine, Hakkâri merkez ve Yüksekova ilçemizin faaliyet alanımıza dâhil edilmesiyle bölge borsası olma yolunda adım adım ilerlerken, halkımızın bizden talep ettiği projeleri tek tek ortaya koyarak, bunları gerçekleştirmeye başladık. Hizmeti halkımızın ayağına götürmek, tarım ve hayvancılık alanında iş ve işlemlerini kolaylaştırmak önceliklerimiz arasında yer aldı.

Elinizde bulunan bu fizibilite raporu, büyük emekler harcanarak, geniş bir alan çalışması ve Van hinterlandını kapsayan bir saha taraması sonucu ortaya çıktı. Canlı Hayvan Borsamızın kuruluş amacı, fiziki ve teknik bilgiler, rakamsal veriler doğrultusunda hayata geçirmeyi düşündüğümüz bu projeyi sizlerle paylaşırken, konuyla ilgili oluşturulan çalışma gruplarının titiz bir süreci yönettikleri de ayrıca vurgulamak isterim.

Raporumuzla ilgili teknik verilere geçmeden önce ilimizin mevcut potansiyeli ile ilgili bazı tespitleri ilgilerinize sunmayı istedik.

Doğu Anadolu'nun kadim kenti Van, Anadolu'nun birçok şehrinden önce, MÖ. 9 yüzyıllarda Urartu medeniyetinin başkenti olmuş, başkentlik payesini birçok şehirden evvel almıştır. Keza, bulunduğu jeostratejik konum itibarıyla de tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yaparak, önemli bir ticaret kenti merkezi durumunda ol-

muştur. İran ile yakın komşu olması, potansiyeli açısından komşu iller için de en önemli ticaret noktası olarak kabul edilmiştir.

Yüksek dağlarla çevrili olması, iklim özellikleri, doğal yapısı Van ilimizin hayvancılık ve tarımda önemli bir konuma sahip olmasını sağlamış, ilimiz de bu özelliklerini farklı dönemlerde ortaya koymuştur.

Bölgemizde hayvancılık sektörü ekonomik ve sosyal yönleriyle öne çıkan bir sektör durumundadır. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği ise ilimizde ekonomik yönü daha çok ağır basan alanlardan biridir. Van ili, küçükbaş hayvan sayısı bakımından ülkemizde birinci sıradadır. Ülkemizin küçükbaş hayvan varlığının yüzde 7 rakamına sahip olması Van'ın mevcut potansiyelini göstermektedir. İlimizde toplam küçükbaş hayvan sayısı 2.154.566, büyükbaş hayvan sayısı ise 197.774 adettir. Küçükbaş hayvancılık işletme sayısı ise 21.000 adettir.

Bölgede yaşanan olumsuz durum ilimizi doğrudan etkilemiş, son yirmi yılda hayvan sayısında büyük düşüş gözlenmiştir. 1990-2010 yıllarını kapsayan süreçte yaşanan sıkıntılar, yayla ve mera yasakları ve hayvancılıkla ilgili problemler nedeniyle TRB-2 bölgesi olarak addedilen Van, Bitlis, Muş ve Hakkâri'de küçükbaş hayvan sayısı yüzde 29 azalırken, bu azalma ilimizde yüzde 10 olarak görülmüştür. Bu süreçte küçükbaş hayvan sayımız 2,4 milyondan 2,1 milyona düşmüştür.

Büyükbaş hayvan sayısında azalma da gözle görülür biçimde hissedilmiş, 1995 yılında 234.000 olan sayı, 2012 yılında 172.000'e düşmüştür.

Tüm bu tablolara rağmen son dönemlerde Bakanlık destekleri ve hayvancılık faaliyetlerinin daha

bilinçli yapılması, yonca ve korunga gibi yüksek besin değeri olan yem bitkilerinin beslenmede kullanımlarının artması ile beraber hayvancılıkta tekrar düzelme görülmeye başlanmıştır.

Bu çerçevede değerlendirildiğinde hayvancılık faaliyetlerinin daha profesyonel şartlarda yapılması, kayıt dışı satım ve alım faaliyetlerinin sona erdirilmesi, devletin kazanacağı vergilerin kayıt dışında kalmasının önüne geçilmesi, üretici ve tüccarların doğrudan bir araya gelebilecekleri, canlı hayvan sevkiyatlarının kontrol altında tutulacağı, borsa, üretici, tüccar ve devletin kazanç sağlayacağı bir canlı hayvan borsasının Van'a kazandırılması düşüncesi ortaya çıkmıştır.

Canlı Hayvan Borsası, bir dönem yetiştirilen hayvan potansiyeli ile ihracat denkleminde de belirleyici unsurlardan biri olan Van'ın en büyük ihtiyaçlarından biri olmuştur ve bu talep yönetim kurulumuzun öncelikli projeleri arasında yer almıştır.

Başlangıçta hayal gibi görünen ve Amerika dâhil bir kaç ülkede yer alan canlı hayvan borsasının ülkemizdeki bazı ticaret borsaları tarafından başarıyla çalıştırıldığını görmek bizlere de şevk ve heyecan vermiş, bu proje fikri ortaya atıldığı andan itibaren gerek yönetim kurulumuzdan, gerek paydaşlarımızdan gerekse ilimizdeki iştirakçilerden olumlu tepkiler almıştır.

Canlı hayvanların nakliyatı modern şartlarda ya-

pılacak, fiyatlandırmalar daha çağdaş bir şekilde gerçekleşecek, hayvan üreticileri ve satıcılar hak ettikleri ilgi ve alakayı görecek, padoktan içeri alınan hayvanlar burada sergilenecek, canlı yayında alım ve satışlar gerçekleştirilecek ve bu internetten, oraya kuracağımız elektronik sistemlerden dakika dakika takip edilecek.

Hayvancılığın en önemli kilometre taşlarından biri olan ilimizde geç kalmış bu çalışmanın yeni yönetimimize nasip olması ve hızlı bir şekilde planlanarak proje aşamasına getirilmesi en büyük mutluluğumuzdur.

TRB-2 bölgesinde ve özelde Van ilinde gerçekleştirmeyi arzu ettiğimiz bu proje hayata geçirildiğinde, bölgede yeni bir dönem başlatmış olacağız. Artık daha modern, Avrupa Birliği yolundaki ülkemize yakışan, çağdaş, teknolojik alt yapısı, teknik özellikleri kalite ve üst düzey donanımıyla hayal edilen bir canlı hayvan borsası kurulacak, hem ilimiz, hem halkımız hem de ülkemiz kazanacaktır.

Yönetim Kurulu ve meclis üyelerimiz, çalışma grubunu yöneten Genel Sekreterimiz, idari personelimiz, danışmanlarımız, paydaşlarımız ve bu projede emeği geçen tüm yol arkadaşlarımıza ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Bu proje Van'a ve bölgeye hayırlı olsun, Van kazansın, Türkiye kazansın...

Nayif SÜER

Meclis Başkanı

Canlı Hayvan Borsası, yalnızca Van Ticaret Borsası'nın değil Van'ın ve bölgenin en önemli projelerinden biridir.

Hayvancılığın bir dönemler Van'ın lokomotif sektörlerinden biri olduğu ve et ihracatında tek başına ülke ekonomisine büyük katkılar sunduğu herkesin malumudur.

Hayvancılık sektöründe yaşanan temel sıkıntıların başında kayıt dışı hayvan alım-satımı, kontrol dışı alım satımlar nedeniyle devlete ödenmesi gereken stopaj vergilerinin tahsil edilememesi, hayvan pazarının AB'ye üye yolunda emin adımlarla ilerleyen ülkenin en önemli illerinden birinde yeterli düzeyde olmaması, adeta ilkel şartlarda hizmet vermesi, hayvancılıkta görülen ciddi düzen-sizlikler gelmektedir.

Yönetim Kurulu üyelerimiz, iştirakçilerimiz ve konuya dahil olmasından memnuniyet duyduğumuz kamu kurum ve kuruluşlarımızın, sivil toplum kuruluşlarımızın, halkımızın talepleri doğrultusunda gördüğümüz bu eksiği tamamlama adına adımlar attık ve canlı hayvan borsası projesini şekillendirmeye başladık.

Yapılan alan çalışmaları ve sahada konuyla ilgili ciddi araştırmalar meyvesini kısa sürede vermiş, hayvancılık alanında bölgemizin ihtiyaç analizi göz önünde tutularak canlı hayvan borsamızın

teknik ve fiziki yeterlilikleri, alt ve üst yapısı değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

Bu değerlendirmeler ışığında elde edilen veriler, Van Ticaret Borsası-Canlı Hayvan Borsası Ön Fizibilite Çalışması adlı kitabımızda yer aldı. Bu verilerde ülkemiz, bölgemiz ve Van ölçeğinde hayvancılıkla alakalı en son istatistiki veriler, rakamsal göstergeler, sektörel durum değerlendirmesi, canlı hayvan borsalarının işleyiş mekanizmaları ve hayvan borsası mevzuatı, kurmayı planladığımız canlı hayvan borsasının plan-proje bilgileri yer almaktadır.

Van için devrim niteliğinde olacağını düşündüğümüz bu projemiz, Van'a kısa, orta ve uzun vadede önemli kazanımlar sağlayacak, hayvancılıkta Van'ın hak ettiği konuma daha hızlı ulaşması için ciddi bir sıçrama tahtası olacaktır. Van, bölgenin en büyük ili, Türkiye'nin hayvancılıkta potansiyele tartışılmaz en vazgeçilmez merkezlerinden biridir. Yapılması gereken bu özelliğimizi daha çağdaş, daha profesyonel ve daha somut projelerle sağlam bir zemine oturtmak, halkımızın faydasını gözeterek gerekli yatırımların yolunu açmaktır.

Van Ticaret Borsası Canlı Hayvan Borsası hizmetinin hayırlı olmasını temenni ediyorum. Bu çalışmada emeği geçen herkese sonsuz teşekkür ediyorum.

CANLI HAYVAN BORSASI FİZİBİLİTE ÇALIŞMASI

CANLI HAYVAN BORSASI FİZİBİLİTE ÇALIŞMASI

1- Canlı Hayvan Borsaları Tanımı

Alış ve satış maksadına yönelik olarak her türlü canlı hayvan için arz ve talebin belirli kurallar doğrultusunda işleme tabi tutulduğu yerlerdir. Satıcı ve alıcılardan oluşan taraflar aynı ortamda bir araya gelerek ürünün kıymeti mukabilinde bir fiyatla alım ve satımını gerçekleştirmektedirler.

Hayvancılık sektöründe en büyük eksikliklerden biride kayıt dışılıktır. Kayıt dışı usule göre yapılan alım ve satımlarda doğrudan yada dolaylı olarak canlı hayvan sektörü kayıp yaşamaktadır. Zira bir birinden kopuk, rasgele uygulanan bir fiyat politikası çok kıymetli hayvanların çok düşük fiyatla kontrolsüz bir biçimde satışına sebep olabilmektedir. Böylece sektör istikrarsız bir seyir izlemekte ve nihayetinde fiyat politikasında tutarsızlıklar yaşanmaktadır. Bu nedenle borsalar kayıt dışı faaliyetinde kontrol altına alındığı bir ortamı oluşturduğundan taraflar sadece alıcı ve satıcı olmayıp üçüncü bir tarafın da resmi birimler olduğu görülmektedir. Zira Hayvansal ürünlerden % 0,1 tescil ücreti, % 1 stopaj vergisi alınmaktadır. Böylece bu vergilerde kayıt altına alınmış olmaktadır.

Diğer yandan hayvanların alım ve satımı sağlık ekiplerinin kontrolünde olduğu için tüketicinin de hakları gözetilmiş olmaktadır. Böylece canlı hayvan borsası, satılan hayvanın kıymetini takdir eden, alıcının ticaretini makul kılan, devletin haklarını koruyan ve tüketicinin sağlığını ön plana çıkaran sektörel bir oluşum olarak hizmet veren birim olmaktadır.

2- Türkiye'deki Canlı Hayvan Borsalarının mevcut durumu, gelişme eğilimleri

Canlı hayvan ticareti iç pazarda rasgele bir seyir izleyip, belli kaideler doğrultusunda yapılmadığından sektörel bir yapıya kavuşamamıştır. Böylece alıcı ve satıcılar arasında, özellikle sağlıklı fiyat politikası hususunda, bir güven sorunu oluşmaktadır. Oysaki bazı Avrupa ülkelerinde 1950'li yıllardan itibaren, AET oluşumunun da devreye girmesiyle, bu alanda kurumsallaşma başlamış ve canlı hayvan ticaretinde birliktelik oluşturulmuştur. Ülkemizde bu konudaki atılımlar son birkaç yıldan beridir gerçekleştirilmektedir. Özellikle sınır ticaretine müsait olan iller, hayvan sirkülasyonu yoğun olduğu için, öncelikli olarak ele alınmıştır. Ülkemizin batı sınır komşuları ve Avrupa ülkeleriyle olan ticaretin kontrol altına alınması maksadıyla Edirne ilinde bir canlı hayvan borsası kurulmuştur. Diğer yandan gemi ile yapılan canlı hayvan ticarete yönelik olarak Mersin Canlı Hayvan Borsası, Güneydoğu illeri için Diyarbakır Canlı Hayvan Borsası, yeni ele alınan Erzurum CHB, oldukça geniş bir mahale sahip olan Afyonkarahisar CHB ve İstanbul CHB bu manada faaliyet aşamasında olan borsalardır. Ancak her şeye rağmen sosyal, kültürel, ekonomik ve bunların dışında bazı nedenlerden dolayı borsalar ülkemizde henüz istenilen seviyede faaliyet gösterememektedirler.

3- Canlı Hayvan Borsası'nın kurulacağı bölgenin seçimi

CHB'ları hayvancılığın fiili olarak yapıldığı bütün yerleşim yerlerinde faaliyet gösterebilir. Ancak etkinlik, yaygın etki, politika oluşturma ve piyasa belirleme gibi önemli konuların aktif olması için kurulacak alanlarda özellikle bazı faktörlerin dikkate alınması gerekmektedir. Zira canlı hayvan sayısının belli bir potansiyele sahip olduğu, hayvanların ırk yada tür bazında dağılımının bilindiği, yerleşim alanlarının yapısal özelliğinin uygunluğu, hayvancılık sektöründe istihdam edilen nüfus oranının yüksekliği, ulaşım ağlarına olan yakınlığı gibi yerlerin öncelikli olarak ele alınması gerekmektedir.

Kurulumuna yönelik olarak yasal mevzuat aşağıdaki gibidir.

1-Şehir içinde meskûn mahalde olmamalı; su, elektrik, telefon, kanalizasyon ve fosseptik çukuru bulunmalıdır.

2-Etrafı, en az 1,5 metre yüksekliğinde sağlam bir ihata duvarı ile veya ihata duvarı amaçlarını temin edebilecek kafes tel, beton plaka veya Bakanlıkça uygun görülen bir malzeme ile çevrilmelidir.

3-İdari, sosyal ve hizmet tesisleri için ayrılan yer dışında büyükbaş hayvanlar için hayvan başına 3 metrekare, küçükbaş hayvan için 1 metre kare yer bulunmalıdır.

4-Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar için ayrı ayrı padoklar bulunmalıdır. Büyükbaş hayvan Padoklarında hayvanların bağlanması için bölme veya bağlama hattı bulunmalı, küçükbaş hayvan padokları ise sürülerin birbirine karışmayacağı bir yapıda olmalıdır. Padoklar servis yollarına %2 meyilli olmalıdır.

5-Hayvanlar satılana kadar birkaç gün bekleyeceği hayvan park yerleri bulunmalıdır.

6-Hayvanların pazara getirildiğinde indirilmesi, pazar çıkışında ise götürülmesi esnasında yüklenmesi için boşaltma/yükleme rampaları inşa edilmelidir. Rampalar hayvanların sağlık muayene kontrolleri ile işaretleme vesaire gibi hizmetlerin yapılmasına imkan verecek özellikte ve büyüklükte olmalı veya hayvan pazarının kapasitesi ile uyumlu olarak rampaların başlangıcında indirme rampasında ilk kabul padoku, yükleme rampasında bekleme padoku yapılmalıdır.

7-İndirme rampasından sonra sahayı terk edecek nakil vasıtalarının temizlik ve dezenfeksiyonu için uygun bir yerde dezenfeksiyon tertibatı bulunmalıdır.

8-Zemin tazyikli su ile temizlemeye uygun; beton, sıcak asfalt veya asfalt benzeri sıvı sızdırmaz bir malzemedен yapılmış olmalı, zeminde temizlik sularının tahliyesi için fosseptik bağlantı tesisatı bulunmalıdır.

9-Giriş ve çıkış kapıları hayvan nakil araçlarının rahatça girip çıkacağı genişlikte tek veya ayrı ayrı iki kapı halinde olmalıdır.

10-Servis yolları en az 3,5 metre genişlikte, temizlik vasıtalarının rahatça hareket etmesine imkan verecek şekilde yapılmalı, pazarlama padokları arasındaki sevk yolu 1,5 metre genişlikte olmalıdır.

11-Temizlik yapmaya uygun basınçlı su sistemi ve dezenfeksiyon için sabit veya seyyar dezenfeksiyon alet ve araçlarının bulunması zorunludur.

12-Gübre toplama yerinin kapasitesi uygun, gübrenin kolayca yüklenebileceği, çevre kirliliğine neden olmayacak şekilde zemini sıvı sızdırmaz asfalt veya beton malzemedен yapılmış olmalıdır.

13-İdari tesislerde sorumlu yönetici, veteriner hekim, muhasebe, temizlik ve güvenlik görevlileri gibi çalışan personel için çay ocağı, giyinme soyunma odaları, elbise dolapları, ambar, tuvalet, gibi hizmetlerin sağlanması zorunludur.

Van Ticaret Borsası

CANLI HAYVAN BORSASI İÇİN SEKTÖREL ANALİZ

CANLI HAYVAN SEKTÖR ANALİZİ

DÜNYADAKİ MEVCUT HAYVAN SAYISI ve KIRMIZI ET ÜRETİMİ

	Hayvan Sayısı (baş)	Kesilen (baş)	Et Üretimi (ton)	Et Üretimindeki Payı (%)
Sığır	1.428.636.207	295.771.893	62.325.464	33,0
Manda	194.168.699	24.355.890	3.411.523	1,8
Koyun	1.078.948.201	537.791.052	8.532.257	4,5
Keçi	921.431.865	425.947.124	5.168.151	2,7
Deve	24.085.522	1.729.262	360.014	0,2
Domuz	965.855.414	1.375.216.728	109.215.302	57,8
TOPLAM	4.613.125.908	2.660.811.949	189.012.711	100

TÜRKİYE HAYVAN SAYISI

Yıllar	Siğir Kültür	Oran %	Siğir Kültür melezi	Oran %	Siğir Yerli	Oran %	Siğir Toplam	Manda	Koyun Yerli	Koyun Merinos	Kıl Keçisi	Tiftik Keçisi
1991	1 253 865	10	4 033 375	34	6 685 683	56	11 972 923	366 150	39 590 493	841 847	9 579 256	1 184 942
2001	1 854 000	18	4 620 000	44	4 074 000	39	10 548 000	138 000	26 213 000	759 000	6 676 000	346 000
2002	1 859 786	19	4 357 549	44	3 586 163	37	9 803 498	121 077	24 473 826	699 880	6 519 332	260 762
2003	1 940 506	20	4 284 890	44	3 562 706	36	9 788 102	113 356	24 689 169	742 370	6 516 088	255 587
2004	2 109 393	21	4 395 090	44	3 564 863	35	10 069 346	103 900	24 438 459	762 696	6 379 900	230 037
2005	2 354 957	22	4 537 998	43	3 633 485	35	10 526 440	104 965	24 551 972	752 353	6 284 498	232 966
2006	2 771 818	25	4 694 197	43	3 405 349	31	10 871 364	100 516	24 801 481	815 431	6 433 744	209 550
2007	3 295 678	30	4 465 350	40	3 275 725	30	11 036 753	84 705	24 491 211	971 082	6 095 292	191 066
2008	3 554 585	33	4 454 647	41	2 850 710	26	10 859 942	86 297	22 955 941	1 018 650	5 435 393	158 168
2009	3 723 583	35	4 406 041	41	2 594 334	24	10 723 958	87 207	20 721 925	1 027 583	4 981 299	146 986
2010	4 197 890	37	4 707 188	41	2 464 722	22	11 369 800	84 726	22 003 299	1 086 392	6 140 627	152 606

YILLARA GÖRE ET ÜRETİMİMİZ

YILLAR	Koyun		Keçi		Sığır		Manda	
	Kesilen (baş)	Et üretimi (ton)	Kesilen (baş)	Et üretimi (ton)	Kesilen (baş)	Et üretimi (ton)	Kesilen (baş)	Et üretimi (ton)
1991	7 926 513	128 626	1 198 008	19 570	2 162 860	309 563	59 913	8 803
2000	6 110 853	111 139	1 166 169	21 395	2 101 583	354 636	23 518	4 047
2001	4 747 268	85 661	879 127	16 138	1 843 320	331 589	12 514	2 295
2002	3 935 393	75 828	757 465	15 454	1 774 107	327 629	10 110	1 630
2003	3 554 078	63 006	607 006	11 487	1 591 045	290 455	9 521	1 709
2004	3 933 973	69 715	570 512	10 301	1 856 549	364 999	9 858	1 950
2005	4 145 343	73 743	688 704	12 390	1 630 471	321 681	8 920	1 577
2006	4 763 394	81 899	803 063	14 133	1 750 997	340 705	9 658	1 774
2007	6 428 866	117 524	1 256 348	24 136	2 003 991	431 963	9 532	1 988
2008	5 588 906	96 738	767 522	13 752	1 736 107	370 619	7 251	1 334
2009	3 997 348	74 633	606 042	11 675	1 502 073	325 286	4 857	1 005
2010	6 873 626	135 687	1 219 504	23 060	2 602 246	618 584	15 720	3 387
2011	5 479 546	107 076	1 254 092	23 318	2 571 765	644 906	7 255	1 615

TÜRKİYE ET ÜRETİMİNDE TÜRLERİN PAYI

CİNSİ	Hayvan Sayısı (baş)	Kesilen (baş)	Et Üretimi (ton)	Et Ür.Payı (%)
Sığır	12.386.337	2.571.765	644.906	83,0
Manda	97.632	7.255	1.615	0,2
Koyun	25.031.565	5.479.546	107.076	13,8
Keçi	7.277.953	1.254.092	23.318	3,0
Deve	1.290	50	16	0,0
TOPLAM	44.794.777	9.312.708	776.931	100

İŞLETME ÖLÇEKLERİ

Ülkemizdeki 3.075.650 Tarımsal işletmenin;
% 2.4 ünde hayvansal üretim,
% 30.2 sinde bitkisel üretim,
% 67.4 ünde bitkisel ve hayvansal üretim bir arada yapılmaktadır

İşletmenin Tipi	1 - 25 Baş		25 - 50 baş		50 - 100 baş		100 baş >		Toplam
	Sayısı	%	Sayısı	%	Sayısı	%	Sayısı	%	
Süt	1.267.375	97,7	26.849	2,07	2.262	0,17	770	0,06	1.297.256
Besi	588.420	93,7	33.395	5,32	5.107	0,81	1.100	0,18	628.022

BESİ TÜRLERİ

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa, mevcut besi türleri;

- Besiye alınan hayvan türüne göre (sığır besisi, koyun besisi, kuzu besisi),
- Besinin yapıldığı yere göre (ahır besisi, mera besisi, anız besisi),
- Besi süresine göre (60-120 günlük kısa süreli besi, 120-220 günlük orta süreli besi, 220 günden fazla uzun süreli besi),
- Besiye alınan hayvanın yaşına göre (genç hayvan besisi, yaşlı hayvan besisi),
- Yıl içinde yapım zamanına göre (yaz besisi, kış besisi),
- Besin maddeleri yoğunluğuna göre (kaba yem ağırlıklı besi-ekstansif besi, kesif yem ağırlıklı besi-entansif besi)

Genelde mera besisi; Doğu-kuzeydoğu Anadolu Bölgesi (özellikle Erzurum ve Kars'da) ile diğer bölgelerin yüksek yaylalarında yaygın iken, tahıl yetiştiriciliğinin fazla olduğu yerlerde ve bitkisel-hayvansal üretimi beraber yürüten tarım işletmelerinde daha ziyade anız besisi görülmektedir. Ahır besisi ise, özellikle büyük şehirlerde ve buralara yakın bulunan yerlerde yapılmaktadır.

BESİ MATERYALİ

Ülkemizde damızlık etçi sığır ırkı yetiştiriciliği bulunmadığından, besi için süt ırkı veya kombine ırkların erkekleri kullanılmaktadır.

Genotip	Besi Başı Ağırlığı (kg)	Besi Sonu Ağırlığı (kg)
Holstein	175 - 343	320 - 525
Esmer	144 - 228	330 - 475
Simmental	204 - 255	340 - 550
KültürXYerli Melezleri	89 - 260	240 - 457
Yerli	62 - 241	186 - 387

Yukarıda bahsedilen sığır canlı ağırlık artışları bir yana, ülkemizin ortalama sığır karkas verimi 225 kg/baştır. Afrika ve Asya kıtaları ortalamasından yüksek olan bu rakam diğer kıtaların ve dünya ortalamasının ise altındadır.

Türkiye ortalama 20 kg/baş koyun karkas ortalaması ile, sadece Afrika'nın üzerinde yer almaktadır. 16 kg/baş olan dünya ortalamasının ise üstündedir.

YEM KAYNAKLARI

Mera Alanları

Türkiye yaklaşık 12 milyon hektar ile dünya mera alanlarının %0,38'ine sahiptir ve dünya sıralamasında 46. sırada yer almaktadır.

Başta mısır, yonca, fiğ ve korunga olmak üzere 2.3 milyon hektar alanda ise yem bitkisi üretilmektedir.

Kaba Yem Üretim Kaynakları

Çayır Mera	: 12 milyon ton
Yem Bitkileri ekilişleri	: 8,5 milyon ton
Silaj yapımından	: 10,5 milyon ton
Bahçe içi otlaklar	: 5 milyon ton
Sap saman anız artıkları	: 10 milyon ton

olmak üzere toplam 46 milyon tondur.

Ülkemizin yıllık 52 milyon ton kaba yem ihtiyacı dikkate alındığında, kaliteli kaba yem açığımızın 16 milyon ton olduğu görülmektedir.

Karma Yem Üretimi

Ülkemizde 500'ü faal 700'e yakın yem fabrikası mevcuttur. Faal olanlar da % 75-80 kapasite ile çalışmaktadır. Bunların toplam üretimi 12 milyon ton olup, bunun 6,5 milyon tonu ruminant yemidir.

Ayrıca 4-5 milyon ton yem işletmelerde yapılmaktadır.

KESİM YERLERİ

Ülkemizde et kesim ve işleme tesislerinin çoğu büyükbaş ve küçükbaş hayvanlardan oluşan karma tesislerdir.

Gerek özel sektöre gerekse devlete ait olmak üzere et tesislerinin toplam sayısı 655'dir. Ülkemizde et tesisleri 3 kategoriye ayrılmaktadır.

1.sınıf tesisler: günde 40 büyükbaş kesen ve soğuk hava deposu bulunan tesislerdir. (Çoğunlukla özel sektöre ait olup, toplamın %32'si)

2.sınıf tesisler: Günde 21-40 baş büyükbaş kesen tesislerdir. (Çoğunlukla özel sektöre ait olup, toplamın %3'ü)

3.sınıf tesisler: Günde 20 büyükbaş kesen tesislerdir. (Çoğunlukla devlete ait olup, Toplamın %65'i) Devlete ait tesisler toplam kesimlerin %15-20'sini yaparken, özel sektöre ait tesisler kesimlerin %75-80'ini yapmaktadırlar.

Görüldüğü gibi kesim tesislerinin çoğu devlete ait olmasına rağmen kesimlerin büyük çoğunluğunu özel sektör yapmaktadır.

	Tesis Sayısı
Özel sektöre ait Kesimhane	210
Devlete ait Kesimhane	425
TOPLAM	635
1. sınıf özele ait kesimhane	161
2. sınıf özele ait kesimhane	10
3. sınıf özele ait kesimhane	39
1. sınıf devlete ait kesimhane *	39
2. sınıf devlete ait kesimhane	11
3. sınıf devlete ait kesimhane	375

PAZARLAMA VE KALİTE

Pazarlama Sistemleri

Ülkemizde canlı hayvan alımları; hayvan panayırları, belediye hayvan pazarları ve hayvan borsalarında gerçekleşmektedir. Belediyelere ait 72 Pazar, 12 adet Ticaret Borsası ve 6 adet özel sektöre ait hayvan pazarı ruhsatlıdır.

Hayvan satış şekilleri ise, canlı ağırlık ve karkas randımanına göre yapılmaktadır. Türkiye’de canlı hayvan ve ette, şekli ve aracı sayısı bölgelere göre değişen bir pazarlama yapısı mevcuttur.

Standartlar/Karkas derecelendirme

Türkiye’de et ve et mamulleri ile ilgili olarak 70 adete yakın TSE Standardı bulunmaktadır. Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO) ile Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) 'nun müşterek hazırladıkları "CODEX ALIMENTARIUS" komisyonunun standartlarında da kalite ve hijyen kuralları uygulanmaktadır. Ayrıca 5996 sayılı Kanun’a göre ikincil mevzuatlar çıkarılmaktadır.

Karkas derecelendirme konusunda çalışma başlatılmış olup, görev Bakanlıkça Ulusal Et Konseyi’ne verilmiştir.

MALİYET

	Asgari Fiyatı	Azami Fiyatı	Canlı Kilo	Asgari Tutarı	Azami Tutarı
1) Hayvan Bedeli					
Canlı Alım	8,50	10,00	250	2.125,00	2.500,00
2) Yem Gideri	Fiyatı	Kg	Gün		
a) Karma Yem	0,90	6	180	972,00	972,00
b) Yaş Pancar Posası	0,15	10	180	270,00	270,00
c) Saman (Savrulmuş)	0,70	3	180	378,00	378,00
d) Mısır Silajı	0,20	6	180	216,00	216,00
3) İşçilik	800	850	800*6*2/100	96,00	102,00
4) Veteriner Aşı İlaç				21,25	25,00
5) Telefata (Hay.AI.Bed.%1'i)				21,25	25,00
6) Amortisman (Hay.AI.Bed.%03'ü)				6,38	7,50
7) Nakliye					
a) Ham Hayvan	800	900	20	40,00	45,00
b) Yem	0,03		1.080	27,00	27,00
c) Besili Hayvan	100	120	10	10,00	12,00
8) Hayvan Satışında Giderler	Satış Fiyatı	Et Miktarı (kg)	Kesinti Oranı		
a) Stopaj	15,00	258	0,01	38,70	38,70
b) Mera fonu	15,00	258	0,001	3,87	3,87
c) Savunma Sanayii fonu	15,00	258	0,001	3,87	3,87

FİYATLAR

Mevcut yapıda üreticiye fiyat ve alım garantisi sağlanamadığı gibi, sanayi ye de düzenli hammadde akışında zorlanılmaktadır.

Ürünün fiyatını üretici değil aracılar belirlemektedir. EBK A.Ş.piyasayı regüle etme rolünü yerine getirememektedir.

2010 yılında iç fiyatların yükselmesi nedeni ile kırmızı et, kasaplık hayvan ve besi materyali ithalatı açılmıştır. Ne yazık ki enflasyon artışı bile kırmızı et fiyatlarına bağlanabilmiştir. Gümrük vergileri duruma göre değiştirilmekte olup, EBK'nun gümrüksüz ithalat yapma ve kamu kurumlarına ihalesiz et sağlama gibi haksız rekabet denilebilecek avantajları bulunmaktadır.

Son 2 yılda girdi fiyatları % 50-100 arasında artarken, karkas alım fiyatları % 6-7 oranında gerilemiştir.

BAZI İLLERDE KARKAS ALIM (Yağsız yani % 100 yağlı olmayan)	
İL	FİYAT
AMASYA	14,50
ANKARA	14,50
SAMSUN	14,50
KONYA	14,75
ELAZIĞ	14
MALATYA	15
İZMİR	14,5

EBK aynı randımandaki et için e son 15 TL fiyat açıklamıştır.

BİREY BAŞI ET TÜKETİMLERİ

2010 (Kg/Kişi/Yıl)	TÜRKİYE	ABD	AB
Kırmızı Et	13	31	20
Domuz Eti	-	23	23
Kanatlı Eti	19	47	23
Balık	7	28	24

HAYVAN HASTALIKLARI

Türkiye eğer halkına sağlıklı ürünler sunmak ve hayvansal ürünlerinin dış pazarlara kolayca girmesini ve bu pazarlarda rekabet etmesini istiyorsa, öncelikle hayvan hastalıkları ile etkin mücadele etmeli ve birçok hastalıkta eradikasyonu sağlamalıdır.

Özellikle şap, brusella, tüberküloz hastalıkları önemli ekonomik kayıplara neden olmaktadır.

Sınırların kontrol altına alınamaması ve ülke içi hayvan hareketlerinin sağlıklı izlenememesi nedeniyle gerek insan ve hayvan sağlığında gerekse ülke içi üretim ve dış ticaret imkanlarında yarattığı olumsuzluklar nedeniyle önemli bir tehdit olarak hala güncelliğini korumaktadır.

Mücadelede sadece Bakanlık değil, herkesin rol alması, bilinçlenmesi hem sağlık hem de işletme karlılığı açısından oldukça önemlidir.

İTHALAT

Yıllar	SIĞIR			KOYUN (Besilik- Kesimlik) (Baş)	SIĞIR ETİ (Karkas) (kg)
	Besilik (Baş)	Kesimlik (Baş)	Toplam (Besilik- Kesimlik) (Baş)		
2010	1.443	118.578	120.021	234.699	50.657.514
2011	227.867	164.360	392.227	1.446.573	110.731.351
2012 (Ağustos)	196.994	170.654	305.187	386.349	23.670.196
TOPLAM	426.304	453.592	879.896	2.067.621	185.059.061

TEMEL SORUNLAR

- İstikrarsız piyasa koşulları
(Yem, ham hayvan, karkas fiyatları)
- Kayıt dışılık
- Hayvan hastalıkları
- Hayvan ve et kaçakçılığı
- İşletme yapıları ve sermaye
- Kamu destekleri ve kamu politikalarının sürekli olmaması
- İthalata ortam yaratacak girişimlerin hızlandırılması
- Üretici örgütlenmesinde yetersizlik